

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ПОНОМАРЕНКО ОКСАНА ГРИГОРІВНА

УДК 371.134: 63 (410)

**ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО
ПРОФЕСІЙНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СЕРЕДНІХ
НАЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Амеліна Світлана Миколаївна,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
завідувач кафедри іноземної філології і перекладу

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ПЕТРУК Віра Андріївна,
Вінницький національний технічний університет,
професор кафедри вищої математики

кандидат педагогічних наук, доцент
РЕЗУНОВА Олена Сергіївна,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний
університет, доцент кафедри філології

Захист відбудеться «15» жовтня 2015 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.18 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, корп. 10, к. 221а.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, корп. 4, к. 28.

Автореферат розісланий «___» _____ 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Буцик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку України характеризується дедалі більшим зростанням ролі її аграрного сектора, покликаного забезпечити продовольчу безпеку країни. Водночас, з огляду на світову економічну кризу, сільське господарство нашої країни набуває важливого значення у міжнародному масштабі. Однак на селі існує ряд проблем, більшість із яких пов'язана з кадровим забезпеченням аграрної галузі економіки України. Невипадково розвиток агропромислового комплексу та соціальний розвиток села визнані державою пріоритетними, що було закріплено в Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року».

Соціальне замовлення, сформоване сучасним суспільством, визначає завдання не тільки професійної освіти, а й професійної орієнтації. У нинішніх умовах соціальне замовлення на профорієнтаційні послуги сформувалося в нашому суспільстві внаслідок появи такого феномену, як безробіття, яке останнім часом зростає. З іншого боку, виникла парадоксальна ситуація – на фоні збільшення кількості безробітних водночас відбувається зростання дефіциту кадрів у сільському господарстві. До того ж, низька мотивація студентів до оволодіння сільськогосподарськими професіями детермінується недостатнім рівнем їхньої професійної спрямованості, що, у свою чергу, призводить до поповнення сільськогосподарських підприємств некомпетентними, слабо підготовленими фахівцями. Тому особливої гостроти набуває проблема орієнтації учнівської молоді на подальше навчання в аграрних коледжах й університетах і професійну діяльність у сільському господарстві.

Реформування економіки, зокрема аграрної галузі, має бути пов'язане з модернізацією освітньої сфери і спрямуванням на її наближення до соціально-економічних потреб суспільства, що покладають на середню школу складний обов'язок – поетапно здійснювати профорієнтаційну роботу в середніх навчальних закладах і готувати молодь до майбутньої професійної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дозволив констатувати, що професійні якості засвоюються особистістю і стають її набутком лише тоді, коли вони відповідають бажанням і потребам самого студента – вчорашнього учня. Такі потреби можуть і повинні бути виявлені або ж сформовані в школі.

Актуальність зазначеної проблеми, необхідність її дослідження зумовлені низкою суперечностей між:

- об'єктивними потребами суспільства у висококваліфікованих фахівцях аграрного профілю з високим рівнем мотивації до професійної діяльності та недостатньо гнучкої реакції системи середньої освіти;
- визнанням психолого-педагогічною наукою переваг особистісного підходу до формування професійної спрямованості особистості й домінуванням у навчально-виховному процесі середніх шкіл традиційних методів і форм профорієнтаційної роботи;
- необхідністю вдосконалення процесу орієнтації шкільної молоді на

професії аграрного профілю й недостатньою розробленістю в сучасній педагогічній науці його науково-педагогічного забезпечення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що вже створено теоретичні передумови для вирішення цієї проблеми. Розгляд наукових досліджень у галузі педагогіки та психології свідчить про наявність теоретико-практичних напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, орієнтація школярів на сільськогосподарські професії вивчалася у психолого-педагогічних дослідженнях вітчизняних (М. І. Бардіж, Г. Г. Бас, В. С. Люльки, Н. Ю. Матяш, В. Ф. Соловійової) і зарубіжних (М. В. Еппл, С. W. Brodhead, G. Egan, J. L. Holland, C. Rogers, D. E. Super) учених. Окрім того, педагогічні аспекти проблеми професійної спрямованості аналізуються авторами у зв'язку з дослідженням питань політехнічної освіти, трудового навчання, виховання та профорієнтації на базі сільськогосподарського виробництва (П. М. Олійник, В. К. Сидоренко, Д. О. Сметанін, М. А. Пригодій), через професійний інтерес (С. П. Крягжде), привабливість професії (А. А. Реан, М. Х. Титма), професійні плани (Є. О. Климов, Н. С. Пряжніков).

Вітчизняними науковцями досліджувалися окремі аспекти професійної спрямованості учнів: загальні питання професійної орієнтації школярів (О. Є. Голомшток, Є. О. Климов, В. К. Сидоренко, Є. М. Павлютенков, Б. О. Федоришин, С. М. Чистякова, І. Д. Бех), формування спрямованості учнів ПТУ на робочі професії (Н. Г. Ничкало).

Питання аграрної освіти в зарубіжних навчальних закладах досліджували такі вчені, як О. В. Вощевська (у Сполучених Штатах Америки), О. Д. Гущина (у Франції), Н. А. Демешкант (у Польщі), Н. С. Журавська (у країнах західноєвропейської інтеграції), Н. Костенко (у Федеративній Республіці Німеччина) та ін.

Аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, британського законодавства, програм профорієнтації та інших документів виявив наявність досвіду й позитивних ідей щодо профорієнтаційної роботи у Великій Британії. Проте проблема профорієнтації з метою підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності в Україні із застосуванням досвіду системної підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності в середніх навчальних закладах Великої Британії залишається недостатньо дослідженою як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Зважаючи на актуальність проблеми, її недостатню розробленість у педагогічних дослідженнях і необхідність створення в середніх навчальних закладах системи профорієнтаційної роботи, яка забезпечувала б орієнтацію молоді на сільськогосподарську діяльність, темою дисертації обрано: *“Профорієнтаційна робота у системі підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у середніх навчальних закладах Великої Британії”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного

університету біоресурсів і природокористування України «Розробка методичної системи залучення студентів до науково-дослідницької діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців-аграріїв» (№ 0110U003576).

Тему дисертації затверджено вченою радою Природничо-гуманітарного навчально-наукового інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 8 від 23.10.2009 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 22.12.2009 р.).

Об'єкт дослідження – профорієнтаційна робота в середніх навчальних закладах Великої Британії.

Предмет дослідження – профорієнтація молоді на сільськогосподарську діяльність у середніх навчальних закладах Великої Британії.

Мета дослідження: виявлення особливостей структури, змісту й форм профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії на сільськогосподарську діяльність і визначення можливостей використання позитивного досвіду в системі середньої освіти України.

Відповідно до об'єкта, предмета й мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Вивчити стан дослідженості проблеми профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії у педагогічній науці під кутом зору орієнтації молоді на сільськогосподарську діяльність.

2. Розкрити особливості структури, змісту, методів і форм профорієнтаційної роботи в системі підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у середніх навчальних закладах Великої Британії.

3. Схарактеризувати форми й засоби державної підтримки підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності, а також специфіку функціонування інституту профрадників у середніх навчальних закладах Великої Британії.

4. На основі порівняльного аналізу змістових і технологічних аспектів профорієнтаційної роботи з молоддю щодо її орієнтації на професійну сільськогосподарську діяльність виявити спільні й відмінні елементи і форми цієї роботи у Великій Британії та Україні.

5. Визначити шляхи використання позитивного досвіду профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії у навчальному процесі середніх навчальних закладів України для орієнтації учнів на сільськогосподарські професії.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань використано комплекс методів дослідження: *теоретичні* – аналіз і синтез – для вивчення праць вітчизняних і зарубіжних науковців, авторефератів, дисертацій, матеріалів конференцій, періодичних фахових видань, психолого-педагогічної та методичної літератури з метою визначення стану і рівня розробленості досліджуваної проблеми; *зіставлення* – для порівняння підходів дослідників до розв'язання проблеми, визначення напрямів наукового пошуку й обґрунтування поняттєво-категоріального апарату; *порівняльний аналіз*, який дозволив порівняти зміст і форми профорієнтаційної роботи та виокремити спільні й відмінні риси в досвіді Великої Британії та України; систематизація і узагальнення для

формулювання та обґрунтування висновків; *емпіричні* – статистичний метод для інтерпретації кількісних і якісних показників співвідношення дисциплін у навчальних програмах середніх шкіл.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* визначено особливості структури, змісту, методів і форм профорієнтаційної роботи в системі підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у середніх навчальних закладах Великої Британії; встановлено принципи її організації й проведення (урахування потреб, здібностей і вікових особливостей учнів; створення елементів новизни й урізноманітнення як у змісті, так і в формах профорієнтації; використання активного, проблемного навчання; наближення навчальної діяльності до професійної; активізація пізнавальної діяльності учнів; забезпечення широкої обізнаності зі світом професій шляхом міжпредметних зв'язків);

- *установлено* поетапність організації й проведення профорієнтаційної роботи щодо орієнтації на сільськогосподарські професії у середніх навчальних закладах Великої Британії, що передбачає такі етапи: ознайомлювально-початковий (молодші класи); ознайомлювально-практичний (середні класи); практично-завершальний (старші класи).

- *охарактеризовано* форми й засоби державної і недержавної підтримки профорієнтаційної роботи у Великій Британії (внесення змін до законодавства з метою посилення уваги до профорієнтації і створення відповідних умов, заснування Національного центру профорієнтації в освіті, залучення коледжів подальшої освіти до партнерства зі школами; забезпечення функціонування інституту профрадників, сприяння інтегруванню послуг профорієнтації і працевлаштування);

- *виявлено* на основі порівняльного аналізу профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії й України її спільні (елементи профільної підготовки, інформаційне забезпечення профорієнтації) й відмінні (наявність профрадників у Великій Британії та їхня відсутність в Україні, діагностування індивідуальних нахилів і здібностей учнів за спеціальними методиками у Великій Британії, вивчення британськими школярами вибіркового дисциплін практичного спрямування і щотижнева робота на підприємствах) риси;

- *обґрунтовано* доцільність використання досвіду британських середніх навчальних закладів у процесі профорієнтаційної роботи щодо орієнтації молоді на професійну сільськогосподарську діяльність у школах України;

- *розроблено* пропозиції щодо організації профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх середніх школах України з урахуванням британського досвіду;

- *подальшого розвитку* набули ідеї щодо змістового наповнення і технології реалізації профорієнтаційної роботи в аспекті орієнтації молоді на професійну сільськогосподарську діяльність у загальноосвітніх середніх школах України на основі прогресивного досвіду Великої Британії (практична орієнтація профорієнтаційної роботи, запровадження спеціальних діагностичних і формувальних методик).

Практичне значення дослідження полягає у розробці на основі матеріалів дисертаційного дослідження «Методичних рекомендацій щодо організації та

здійснення профорієнтаційної роботи в школі» і методичних розробок щодо підготовки та проведення окремих профорієнтаційних заходів.

Матеріали дисертації можуть бути використані в навчальному процесі і позанавчальній роботі для підготовки шкільної молоді до професійної сільськогосподарської діяльності, а також у вищих навчальних закладах під час читання спецкурсів із зарубіжної педагогіки, при розробці навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Криворізького національного університету (довідка № 02/02-236/3 від 11 червня 2014 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 03-09/1136 від 2 лютого 2014 р.), Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету (довідка № 02-03/1136 від 4 березня 2014 р.), загальноосвітнього навчального закладу «Середня загальноосвітня школа № 10» Подільського району м. Києва протягом 2011 – 2014 н. рр., загальноосвітнього навчального закладу «Спеціалізована школа № 17 з поглибленим вивченням математики» протягом 2014 – 2015 н. р., Жукинської ЗОШ I-III ступенів Вишгородського району Київської області протягом 2011 – 2014 н. рр.

Особистий внесок автора. У публікаціях, підготовлених зі співавторами, внесок здобувача полягає у: [2] – висвітленні дослідження методики проведення профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії та можливості її імплементації у систему загальної середньої освіти України; [27] – аналізі факторів, що впливають на формування професійних навичок учнів середніх навчальних закладів освіти в процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертації висвітлювалися у доповідях на науково-практичних конференціях:

міжнародних: «Освіта і наука. Освітні технології – 2010» (Прага, 2010 р.); «Найсучасніші досягнення європейської науки» (Софія, 2011 р.); «Наука і сучасні технології» (Прага, 2011-2012 р.); «Наука і інновації» (Перемишль, 2012 р.); «Науковий простір Європи» (Перемишль, 2013 р.), «Становлення сучасної науки – 2013» (Прага, 2013 р.); «Східне партнерство – 2013» (Перемишль, 2013 р.); «Теорія і методика професійної освіти: наукові читання імені професора Віктора Сидоренка» (Київ, 2014); «Ключові питання сучасної науки – 2014» (Софія, 2014 р.); «Найсучасніші досягнення – 2014» (Софія, 2014 р.); «Наука і інновації – 2014» (Перемишль, 2014 р.); «Trends in Education 2013» (Olomouc, 2013); «Trends in Education 2014» (Olomouc, 2014) «Сучасний науковий потенціал» (Шеффілд, 2015 р.); «Наука без кордонів» (Шеффілд, 2015 р.).

всеукраїнській: Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Науковий діалог «Схід-Захід» (Кам'янець-Подільський, 2013 р.);

науково-практичних конференціях і семінарах науково-педагогічних працівників Національного університету біоресурсів і природокористування України (2009-2014 рр.); засіданнях кафедри методики і управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 29 публікаціях автора (з них одноосібні – 27), у тому числі: 8 статей у

наукових фахових виданнях, 1 стаття в іноземному фаховому науковому виданні, 3 статті – в інших виданнях, 1 методичні рекомендації, 16 тез у збірниках матеріалів наукових конференцій, із них 15 – у міжнародних.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації складає 251 сторінку (основний текст – 188 сторінок). Список використаних джерел включає 309 найменувань, із них 93 іноземними мовами на 31 сторінці. Дисертація містить 6 рисунків, 3 таблиці, додатки (13 на 31 сторінці).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну одержаних результатів, їхнє практичне значення; подано відомості про публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні основи профорієнтаційної роботи у системі середньої освіти Великої Британії**» охарактеризовано систему середньої освіти Великої Британії, визначено теоретичні основи й особливості профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії, висвітлено загальноєвропейські профорієнтаційні тенденції у системі середньої освіти Великої Британії.

З'ясовано, що профорієнтаційна робота в середніх навчальних закладах Великої Британії як складова частина трудового ринку й освітньої сфери сучасного суспільства здійснюється державними керівними органами та відповідними освітніми установами й організаціями (Міністерством з питань зайнятості, Королівською інспекцією, Комісією з трудових ресурсів, Службою з працевлаштування молоді, Національною консультативною радою з професійної кар'єри, Міністерством освіти, Департаментом освіти і науки, місцевими органами освіти та локальними бюро з працевлаштування). Ефективність профорієнтаційної роботи в середніх школах Великої Британії значною мірою забезпечується завдяки функціонуванню інституту профконсультантів, які сприяють старшокласникам у виборі ними майбутньої професії і їхньому працевлаштуванню після закінчення школи, надають підтримку в подальшому навчанні.

На основі аналізу праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, матеріалів і документів щодо профорієнтаційної роботи зі шкільною молоддю у різних регіонах Великої Британії встановлено принципи проведення профорієнтаційної роботи в британських школах: урахування потреб, здібностей і вікових особливостей учнів; створення елементів новизни й урізноманітнення як у змісті, так і в формах профорієнтації; використання активного, проблемного навчання; наближення навчальної діяльності до професійної; активізація пізнавальної діяльності учнів; забезпечення широкої обізнаності зі світом професій шляхом міжпредметних зв'язків.

Установлено, що цілеспрямовано організовуючи навчально-виховний процес в аспекті профорієнтації, можна впливати на професійну спрямованість як динамічну

властивість особистості. Професійна спрямованість, яка поєднує особистісні й професійно значущі якості особистості, стає одночасно мотивом і регулятором професійних дій, сприяє задоволенню її провідних потреб та інтересів, є результатом профорієнтаційної роботи.

Визначено особливості профорієнтаційної роботи з учнями середніх шкіл у Великій Британії з орієнтацією на сільськогосподарські професії:

- *організаційні* (функціонування вузькопрофільних спеціалізованих коледжів у системі середньої та подальшої освіти; забезпечення доступу учнів до обов'язкового практичного навчання та профорієнтаційних програм; організація спільної партнерської діяльності середніх шкіл, вищих навчальних закладів, профільних державних організацій);

- *змістові* (професійно-технічне та сільськогосподарське змістове наповнення навчальних курсів у старших класах навчальних закладів середньої ланки; блочна структура різнорівневих програм професійного спрямування; участь державних структур, представників бізнесу та підприємництва у розробці навчальних програм сільськогосподарського спрямування («Професійно-технічна ініціатива», «Молоде підприємництво» тощо), що сприяє реалізації професійного орієнтування учнів на відповідні професії; збільшення у навчальних планах середніх шкіл Великої Британії кількості професійно-прикладних навчальних дисциплін);

- *функціональні* (функціонування програм із профорієнтації як структурного компонента програми особистісного, соціального розвитку й охорони здоров'я (the PSHE programme); систематичність і поетапність роботи профрадників відповідно до вікового розмежування учнів середньої школи на основі особистісно-орієнтованого, розвивального та диференційованого підходів; гнучкість у виборі навчальних дисциплін учнями середньої і старшої школи; поєднання навчання та практичної роботи з метою опанування ними як теоретичного масиву наукових знань, так і отримання відповідних професійних кваліфікацій);

- *методичні* (широке застосування розвивальних технологій навчання (проблемної, проектної, ігрової) при оволодінні учнями вузько спрямованими знаннями; особистісно-орієнтоване спрямування евристичних методів розвитку здібностей учнів, які обирають професію аграрного профілю (метод спроб і помилок; метод психологічної активізації творчості; метод мозкової атаки; метод фокальних об'єктів; методи аналогій; метод контрольних питань; алгоритм вирішення винахідницьких задач).

Зазначено, що сучасні профорієнтаційні тенденції у системі середньої освіти Великої Британії, у тому числі й пов'язані з орієнтацією на сільськогосподарські професії, визначаються пріоритетними напрямками формування єдиного європейського освітнього простору: полікультурна Європа, мобільна Європа, Європа якісної професійної підготовки всіх школярів, Європа якісної базової освіти, Європа в соціально-культурній і політико-економічній інтеграції з усім сучасним світом. Тому освітня політика європейських країн характеризується орієнтацією державної політики на підвищення рівня якості професійно-технічної освіти; послідовною спрямованістю на модернізацію змісту обов'язкової освіти; посиленням уваги до проблем учнівської молоді щодо її адаптації до соціальних, політичних, економічних трансформацій.

Вищезазначене дозволяє констатувати, що з урахуванням традицій і зазначених тенденцій профорієнтація у середніх навчальних закладах Великої Британії має комплексний перманентний характер, тобто реалізується протягом усього періоду навчання в школі на основі особистісно-орієнтованого, розвивального й комплексного підходів із урахуванням таких чинників: свідомого вибору учнями майбутніх професій; зв'язку профорієнтаційної роботи з сучасними суспільними реаліями, практичною діяльністю, з трудовою підготовкою школярів; взаємозв'язку школи, сім'ї та підприємств; відповідності профорієнтації потребам людини та суспільно-економічним вимогам; формування готовності учнів до майбутньої професійної діяльності; проведення постійної діагностики вподобань, здібностей і схильності учнів до певної професії.

У другому розділі **«Науково-методичне забезпечення профорієнтаційної роботи у підготовці молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у середніх навчальних закладах Великої Британії»** проаналізовано структурні й змістові компоненти профорієнтаційної роботи щодо орієнтації на сільськогосподарські професії у середніх навчальних закладах Великої Британії; визначено відповідні етапи, методи і форми профорієнтаційної роботи у підготовці молоді до професійної сільськогосподарської діяльності; висвітлено місце, роль, функції і значення інституту профрадників; охарактеризовано форми державної і недержавної підтримки орієнтації й підготовки молоді до професійної діяльності в галузі сільського господарства у Великій Британії.

На основі аналізу нормативної документації з'ясовано, що структура профорієнтаційної роботи у підготовці молоді до професійної сільськогосподарської діяльності в середніх навчальних закладах Великої Британії містить такі компоненти:

- інформування про професії;
- діагностування бажань і нахилів учнів;
- консультування щодо вибору професії.

Зміст профорієнтаційної роботи щодо орієнтації на сільськогосподарські професії у середніх навчальних закладах Великої Британії пов'язаний із відповідним її етапом, що, в свою чергу, зумовлений урахуванням вікових особливостей школярів. Виокремлено три етапи проведення профорієнтаційної роботи:

- ознайомлювально-початковий (молодші класи);
- ознайомлювально-практичний (середні класи);
- практично-завершальний (старші класи).

На ознайомлювально-початковому етапі метою профорієнтаційної роботи є загальне зацікавлення учнів сільським господарством і сільськогосподарськими професіями, формування в них позитивного ставлення до сільськогосподарської праці. Учні молодших класів вивчають основи сільського господарства у доступній для їхнього віку формі; дізнаються, як ростуть рослини й тварини, як обробляється ґрунт, як зберігається сільськогосподарська продукція тощо.

Профорієнтація у середніх класах має ознайомлювально-практичний характер і спрямована на розширення та узагальнення знань учнів про світ професій, зокрема, й сільськогосподарських; формування в учнів навичок адекватного оцінювання власних можливостей у співвіднесенні з вимогами та специфікою певної професії.

На цьому етапі учні мають змогу отримувати більший обсяг інформації про різні професії, спробувати пізнати власні можливості й співставити їх із вимогами до конкретної професії, конкретизувати власні запити стосовно вибору подальшого шляху, та, як наслідок, обрати навчальні дисципліни для поглибленого вивчення.

Профорієнтаційна робота на практично-завершальному етапі передбачає спрямованість на подальше пізнання і перевірку учнями власних професійних можливостей шляхом екскурсій на підприємства; роботи у створених на базі школи міні-підприємствах; практики на фермах, заводах, на виробництві; участі в різноманітних профорієнтаційних заходах.

Слід зазначити, що змістові аспекти профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії містять включення програми з профорієнтації як самостійної навчальної дисципліни до навчальних планів, упровадження в середовище середнього навчального закладу спеціальних програм профорієнтаційного напрямку. При цьому передбачається значний обсяг практичних занять (щонайменше – протягом 1 тижня) з основних видів трудової діяльності, коли відбувається так звана практична «перевірка» набутого масиву теоретичних відомостей про певну професію в практичному виробничому середовищі; отримання учнями як загальних уявлень про виробничі процеси, умови трудової діяльності, так і виконання конкретних завдань на професійному обладнанні, опанування учнями основними вміннями й навичками з конкретної професії з метою подальшого визначення власних професійних уподобань. Для цього етапу характерна інтеграція профорієнтаційних послуг і практичної допомоги з працевлаштування.

Для практичного втілення багатьох завдань профорієнтаційної діяльності у Великій Британії створена мережа профрадників (профконсультантів) зі спеціальною освітою і значним обсягом функціональних обов'язків (допомога старшокласникам у виборі ними майбутньої професії, визначення перспектив працевлаштування по закінченню школи чи подальшого навчання, надання рекомендацій щодо майбутньої професійної кар'єри, спрямування роботи на забезпечення особистісного розвитку учнів навчальних закладів середньої ланки – орієнтування учнів на співпрацю в команді, виконання певних обов'язків у ході реалізації проектно-презентаційних та імітаційних завдань, участь у рольових і ситуативних іграх тощо).

Методи й форми профорієнтаційної роботи у підготовці молоді до професійної сільськогосподарської діяльності в кожному конкретному випадку обираються профконсультантом, який здійснює попередню діагностику здібностей, нахилів та інтересів учнів, вивчає індивідуальні особливості кожної дитини, виконує орієнтовний прогноз можливої майбутньої діяльності учнів, застосовуючи систему загальношкільних і позанавчальних заходів профорієнтаційного напрямку, здійснює повторну діагностику з наданням аргументованих рекомендацій щодо вибору професії.

Визначено, що здійснення профорієнтаційної роботи в школах Великої Британії проводиться шляхом комплексного використання методів і форм, переважно таких:

- пояснювально-ілюстративних (повідомлення відомостей профорієнтаційного змісту, складання професіограм, професійне рекламування та агітація, опрацювання

тематично-довідкової літератури, екскурсії на виробництво, зустрічі з представниками різних професій тощо), спрямованих на загальне знайомлення учнів із професіями;

- імітаційно-ігрових (ділові й рольові ігри, аналіз ситуацій професійного вибору, імітаційне моделювання, практичні заняття на підприємствах, в організаціях, на фермах тощо), зорієнтованих на розкриття і розвиток пізнавальних здібностей учнів, формування в них постійного інтересу до влаштування власного майбутнього;

- діагностичних (опитування, бесіди-інтерв'ю відкритого і закритого типу, особистісне тестування, тренінги, ігрові ситуації, індивідуальне й групове консультування, анкетування, узагальнення незалежних характеристик, ведення та опрацювання документації, аналіз результатів діяльності учнів), призначених для всебічного дослідження особистості учня, формування у нього загальної готовності до свідомого вибору професії, рівня готовності до подальшої адаптації в соціальному і професійному середовищі.

Важливо відзначити, що з метою формування в учнів позитивного ставлення до занять із профорієнтації, стимулювання активності при осмисленні ними майбутнього професійного шляху в британських школах поєднують шкільні і позашкільні форми профорієнтації (зустрічі з фахівцями, семінари, лекції, профорієнтаційні уроки, профорієнтаційні екскурсії, виконання творчих завдань, консультування, індивідуальні й групові бесіди, індивідуальне тестування нахилів і здібностей учнів, рольові ігри, профорієнтаційні конференції, «круглі столи», міні-підприємства).

Професійне орієнтування учнів на навчання за сільськогосподарським напрямом реалізується у Великій Британії відповідними структурами за профільними програмами, які впроваджені на державному рівні, і внесенням актуальних змін до діючого законодавства. Національний центр профорієнтації в освіті (The National Centre for Guidance in Education) – агентство Департаменту освіти і професійної підготовки – надає консультаційні послуги з питань забезпечення професійної освіти в контексті навчання упродовж життя. Одним із ключових завдань Центру є реалізація інформаційно-дорадчого передового досвіду у межах середньої школи відповідно до положень Закону про освіту 1998 р. Згідно з цим законом, учням гарантується доступ до отримання профорієнтаційного навчання, що реалізується з метою допомоги у виборі ними етапів навчання або подальшої кар'єри.

В Англії та Уельсі школи повинні забезпечувати учням у віці 13 років (9 – й рік обов'язкової освіти) професійну орієнтацію. Актом про навчання і навички у 2000 р. було передбачено створення Служби Зв'язків (Connexions Service). Метою створення цієї служби була підтримка і настановлення учнів на продовження освіти та професійного навчання. Ця служба поєднує в собі професійні служби, молодіжні організації та інші законодавчо засновані й волонтерські служби для молодих людей, загальна мета яких – створення об'єднаної служби, яка надаватиме інформацію, консультації та керівництво профорієнтаційною діяльністю. Ця служба була створена шляхом заснування Товариств Зв'язків (Connexions Partnerships), які ґрунтувалися на тих же засадах, що й Поради щодо навчання та навичок,

відповідальні за стратегічне планування і фінансування. Комітети Місцевого Управління відповідають за надання цих послуг на місцях.

Засновано мережу персональних радників (Personal Advisers), щоб допомогти молодим людям отримати найбільшу особисту вигоду з освіти й професійного навчання. Очікується, що РА буде сприяти ефективному залученню в навчання й усуненню бар'єрів на шляху до нього, а також забезпеченню додаткової підтримки молодим людям, які мають певні труднощі.

З вересня 2004 р., згідно з положеннями Закону про освіту 2002 р., у навчальні плани шкіл Англії були внесені зміни, пов'язані як у цілому з професійною орієнтацією, так і з орієнтацією на сільськогосподарську діяльність, зокрема зменшення кількості обов'язкових предметів і зосередження на основних, до яких віднесено й природничі; включення профорієнтації для учнів середньої та старшої школи як обов'язкових навчальних дисциплін у структуру програми особистісного, соціального навчання та охорони здоров'я (Personal, social and health education, PSHE); збільшення кількості професійних (прикладних) і комбінованих дисциплін і навчальних курсів після обов'язкової середньої освіти; спеціалізація шкіл на технологіях, практичному навчанні, профорієнтаційній освіті, забезпечення обов'язкового практичного навчання (work-related learning) для всіх учнів шляхом короткотермінового стажування (практики); посилення професійних і практичних можливостей для 14-16-річних підлітків шляхом залучення місцевих коледжів подальшої освіти до партнерства зі школами для надання учням старшої школи можливості працювати 1-2 дні на тиждень протягом усього 4-го етапу навчання з метою набуття професійних навичок і кваліфікацій.

У третьому розділі **«Порівняльний аналіз профорієнтаційної роботи у системах середньої освіти Великої Британії та України щодо орієнтації на сільськогосподарську діяльність»** здійснено порівняльний аналіз змістових і технологічних аспектів підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у Великій Британії та Україні, висвітлено особливості профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах України, визначено шляхи й можливості застосування позитивного досвіду профорієнтаційної роботи середніх навчальних закладів Великої Британії у навчальному процесі середніх навчальних закладів України, запропоновано відповідні рекомендації.

Проаналізовано накопичений досвід вітчизняних шкіл щодо розробки пакетів науково-методичних матеріалів із планування і створення відповідних інформаційних банків; організації роботи окремих підрозділів (центрів зайнятості) на рівні областей, міст, районів; реалізації профорієнтаційної роботи й професійного навчання; взаємовідносин із підприємствами, організаціями, установами та вищими навчальними закладами; здійснення заходів соціального захисту безробітних тощо.

Визначено, що робота з профорієнтації у нашій країні теж містить три основні етапи, як і у Великій Британії. Втім, вони відрізняються від аналогічних у британській системі профорієнтації. Вітчизняне «Положення про професійну орієнтацію молоді» регламентує такі етапи профорієнтаційної роботи зі школярами різного віку:

- початковий (пропедевтичний), на якому відбувається ознайомлення дітей у процесі навчальної, позакласної та позашкільної роботи з найпоширенішими

професіями, виховання позитивного ставлення до різних видів трудової та професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості, формування початкових загально-трудо-вих умінь і навичок, здатності до взаємодії з іншими особами в процесі діяльності. Результат – сформоване в молодших школярів ставлення до себе, суспільства і професійної діяльності.

- пізнавально-пошуковий (5 – 7 класи), який передбачає формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установок на власну активність у професійному самовизначенні й оволодінні професійною діяльністю; систематичне ознайомлення з професіями в навчально-виховному процесі; формування умінь самооцінки, самоаналізу з метою усвідомлення власної професійної спрямованості; консультування щодо вибору профілю подальшої освіти, форм трудової підготовки. Результат – вибір напрямку (профілю) навчання, продовження освіти в 8 – 9 класах.

- базовий (визначальний) (8 – 9 класи, 8 – 12 класи), під час якого вивчаються наукові основи вибору професії, класифікаційні ознаки професії, вимоги професій до людини, основні професійно важливі якості, правила вибору професії; оволодіння методиками самопізнання, самооцінки; розвиток індивідуальних, професійно важливих якостей; формування вміння зіставляти вимоги, необхідні для здобуття конкретної професії, з власними можливостями та кон'юнктурою ринку праці; створення умов для випробування можливостей учнів у різних видах трудової діяльності (консультації щодо вибору професії та навчального закладу; проведення професійного відбору для випускників загальноосвітніх навчально-виховних закладів). Результат – сформованість особистісно значущого сенсу вибору професії, певної професійної спрямованості, професійне самовизначення учнів, готовність до зміни професійної спрямованості та переорієнтації на суміжні професії, на інші види діяльності відповідно до індивідуальних особливостей учнів і результатів профвідбору.

Отже, розгляд змісту зазначених етапів дозволяє зробити висновок про їхню меншу практичну зорієнтованість порівняно зі співвідносними етапами профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії. Тому слід зміцнювати зв'язок школи з іншими установами й підприємствами, щоб отримати позитивні результати у підготовці школярів до свідомого вибору ними майбутньої професії.

Окрім того, на відміну від Великої Британії, у нашій країні провідна роль у проведенні профорієнтаційної роботи належить класному керівникові та вчителю трудового навчання, які використовуючи різні форми, інформують учнів про певні професії. Через обмеженість можливостей і ресурсів класний керівник і вчитель трудового навчання не можуть забезпечити належний рівень профорієнтаційної роботи з усіма учнями. На сучасному етапі варто було б покласти цю функцію на кабінети профорієнтації в школах.

Визначено, що успішному здійсненню ефективної профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії сприяють, зокрема, такі заходи, яких немає у загальноосвітніх середніх школах України:

- діагностування і подальше врахування індивідуальних особливостей кожного учня у ході надання профорієнтаційних послуг із метою досягнення його мотивації

до опанування певною професією на основі максимального використання інформаційних можливостей у процесі профорієнтації;

- використання спеціально розроблених методик профорієнтаційної роботи в освітніх закладах середньої ланки;

- залучення до профорієнтаційної роботи компетентних профконсультантів.

Оскільки одним із завдань профорієнтаційної роботи є підготовка учнів старшої школи до самостійного вибору майбутньої професії, воно передбачає необхідність узгодження особистісних потреб і динамічного попиту ринку праці у висококваліфікованих фахівцях аграрного профілю. Всебічне й комплексне вивчення особистості учня у цьому процесі має стати основою для вибору майбутньої професійної діяльності. З огляду на це вважаємо доцільним запровадження для учнів середньої школи консультацій фахівця – профконсультанта з метою підготовки школяра до самостійного і свідомого вибору майбутньої професії. З метою системності профорієнтаційної роботи пропонуємо модель профорієнтаційної роботи в середніх загальноосвітніх школах з орієнтацією молоді на сільськогосподарські професії, розроблену з урахуванням досвіду Великої Британії (рис.1).

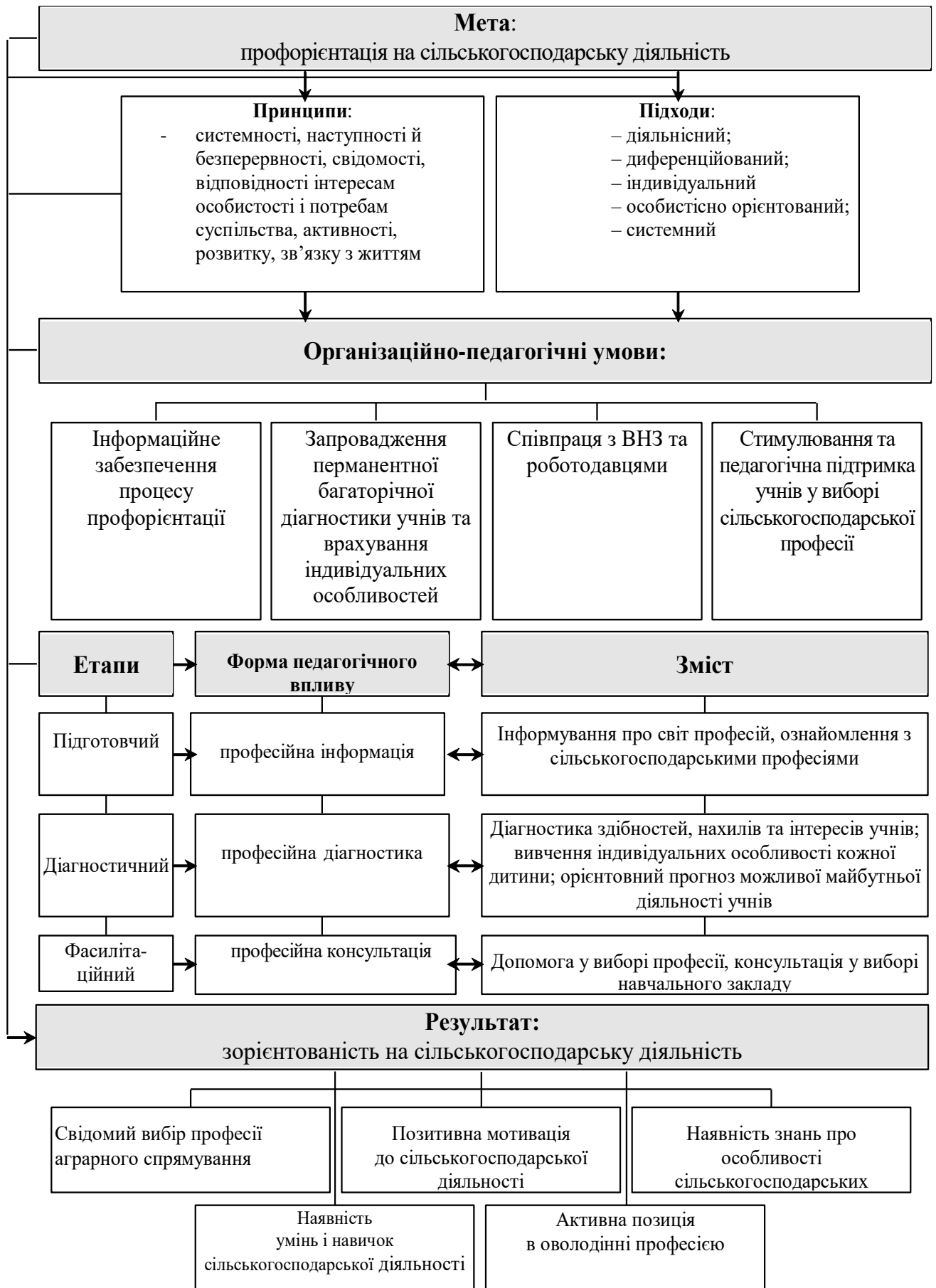

Рис. 1. Модель профориєнтаційної роботи в середніх загальноосвітніх школах з орієнтацією молоді на сільськогосподарські професії.

Однак, на нашу думку, проведення профконсультаційних заходів не повинно обмежуватися віком учнів старших класів. Такі заходи доцільно розпочинати з підготовки школярів до професійного самовизначення і структурувати зміст профконсультаційної роботи за такими блоками:

- ознайомлення школярів із професіографічною інформацією (значення вибору майбутньої професії, види й умови праці, професії та їхні вимоги, кон'юнктура ринку праці тощо) та формування у дитини на цій основі уявлення про «світ професій»;

- вивчення індивідуальних особливостей особистості старшокласника (інтереси, мотиви, наміри, здібності тощо) та формування у школяра уявлення про власні потреби;

- формування самостійності учнівської молоді в питаннях професійного самовизначення і сприяння вибору ними майбутньої професії.

Таким чином, на основі порівняльного аналізу організації й проведення профорієнтаційної роботи в системі підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у середніх навчальних закладах Великої Британії й України сформульовано ряд рекомендацій щодо запровадження її змісту й методики у навчально-виховний процес у системі середньої освіти України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки.

1. На основі аналізу стану досліджуваної проблеми встановлено, що питання профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії у педагогічній науці під кутом зору орієнтації молоді на сільськогосподарську діяльність є недостатньо вивченим як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Думки дослідників щодо підходів до процесу здійснення профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах освіти різняться, проте з'ясовано, що основними підходами в британських середніх навчальних закладах є системний, діяльнісний, особистісно-розвивальний і компетентнісний.

Встановлено принципи проведення профорієнтаційної роботи в британських школах: урахування потреб, здібностей і вікових особливостей учнів; створення елементів новизни й урізноманітнення як у змісті, так і в формах профорієнтації; використання активного, проблемного навчання; наближення навчальної діяльності до професійної; активізація пізнавальної діяльності учнів; забезпечення широкої обізнаності зі світом професій шляхом використання міжпредметних зв'язків.

2. Розкрито особливості структури, змісту, методів і форм профорієнтаційної роботи у системі підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності в середніх навчальних закладах Великої Британії, до яких віднесено:

- *організаційні* (функціонування вузькопрофільних спеціалізованих коледжів у системі середньої та подальшої освіти; забезпечення доступу учнів до обов'язкового практичного навчання та профорієнтаційних програм; організація спільної партнерської діяльності середніх шкіл, вищих навчальних закладів, профільних державних організацій);

- *змістові* (професійно-технічне та сільськогосподарське змістове наповнення навчальних курсів у старших класах навчальних закладів середньої ланки; блочна

структура різнорівневих програм професійного спрямування; участь державних структур, представників бізнесу та підприємництва в розробці навчальних програм сільськогосподарського спрямування («Професійно-технічна ініціатива», «Молоде підприємництво» тощо), що сприяє реалізації професійного орієнтування учнів на відповідні професії; збільшення у навчальних планах середніх шкіл Великої Британії кількості професійно-прикладних навчальних дисциплін);

- *функціональні* (функціонування програм із профорієнтації як структурного компоненту програми особистісного, соціального розвитку й охорони здоров'я (the PSHE programme); систематичність і поетапність роботи профрадників відповідно до вікового розмежування учнів середньої школи на основі особистісно-орієнтованого, розвивального та диференційованого підходів; гнучкість у виборі навчальних дисциплін учнями старшої середньої школи; поєднання навчання та практичної роботи з метою опанування ними як теоретичного масиву наукових знань, так і отримання відповідних професійних кваліфікацій);

- *методичні* (широке застосування розвивальних технологій навчання (проблемної, проектної, ігрової) при оволодінні учнями вузькоспрямованими знаннями; особистісно-орієнтоване спрямування евристичних методів розвитку здібностей учнів, які обирають професію аграрного профілю (метод спроб і помилок; метод психологічної активізації творчості; метод мозкової атаки; метод фокальних об'єктів; методи аналогій; метод контрольних питань; алгоритм вирішення винахідницьких завдань).

Уточнено компоненти структури профорієнтаційної роботи у підготовці молоді до професійної сільськогосподарської діяльності в середніх навчальних закладах Великої Британії: інформування про професії; діагностування бажань і нахилів учнів; консультування щодо вибору професії.

Визначено, що домінантними методами здійснення профорієнтаційної роботи у школах Великої Британії є такі: пояснювально-ілюстративний; імітаційно-ігровий; діагностичний.

3. Охарактеризовано форми й засоби державної підтримки підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності. Професійне орієнтування учнів на навчання за сільськогосподарським напрямом реалізується у Великій Британії відповідними структурами за профільними програмами, які впроваджені на державному рівні. Зокрема, однією із центральних структур є Національний центр профорієнтації в освіті (The National Centre for Guidance in Education) та Служба Зв'язків (Connexions Service). В Англії та Уельсі школи повинні забезпечувати учням у віці 13 років (9 – й рік обов'язкової освіти) професійну орієнтацію. Актом про навчання і навички (2000 р.) було передбачено створення Служби Зв'язків (Connexions Service). Метою створення цієї служби є підтримка й настановлення учнів на продовження освіти і професійного навчання. Ця служба поєднує в собі як професійні служби, молодіжні організації, так і інші законодавчо засновані й волонтерські служби для молодих людей, загальна мета яких – створення об'єднаної служби, яка надаватиме інформацію, консультації та здійснюватиме керівництво профорієнтаційною діяльністю.

Розкрито специфіку функціонування інституту профрадників (профконсультантів) у середніх навчальних закладах Великої Британії. Особи, які

працюють профрадниками, повинні мати спеціальну освіту. Їхніми основними обов'язками є надання допомоги старшокласникам при виборі майбутньої професії і визначенні перспектив працевлаштування по закінченню школи чи подальшого навчання, надання рекомендацій щодо майбутньої професійної кар'єри, спрямування роботи на забезпечення особистісного розвитку учнів середніх навчальних закладів.

4. На основі порівняльного аналізу змістових і технологічних аспектів профорієнтаційної роботи з молоддю щодо її орієнтації на професійну сільськогосподарську діяльність виявлено спільні і відмінні елементи й форми цієї роботи у Великій Британії та в Україні.

До спільних рис належать елементи профільної підготовки й інформаційне забезпечення профорієнтації.

Характерними для системи профорієнтації у середніх навчальних закладах Великої Британії, на відміну від України, є:

- наявність профрадників;
- проведення діагностування індивідуальних нахилів і здібностей учнів за спеціальними методиками;
- вивчення британськими школярами вибіркових дисциплін практичного спрямування;
- щотижнева робота учнів середніх навчальних закладів Великої Британії на підприємствах.

5. Розроблено рекомендації щодо використання позитивного досвіду профорієнтаційної роботи середніх навчальних закладів Великої Британії в навчальному процесі середніх навчальних закладів України для орієнтації учнів на сільськогосподарські професії:

на регіональному рівні:

- створення профорієнтаційних агенцій, які б поєднували, за британським зразком, функції профорієнтування і працевлаштування;
- проведення зборів-семінарів керівників регіональних підприємств, господарств і фірм із питань працевлаштування учнів;
- заснування незалежних діагностичних центрів для діагностування індивідуальних особливостей особистості старшокласника (інтереси, мотиви, наміри, здібності тощо) з метою формування в нього свідомого вибору майбутньої професії;
- запровадження комплексних виїзних консультувань сільської молоді з питань професійного самовизначення і працевлаштування з участю медиків, юристів, працівників центрів зайнятості населення;
- організація допомоги в процесі професійного самовизначення учням із родин, які потребують соціального захисту.

на рівні навчального закладу:

- побудова системи профорієнтаційної роботи на основі індивідуального підходу;
- запровадження діагностування нахилів і здібностей учнів;
- використання у профорієнтаційній роботі спеціальних методик;

- запровадження вивчення предметів професійно-практичної орієнтації як факультативних;
- практичне спрямування профорієнтаційної роботи із включенням можливості формування навичок певних професій на базі школи;
- організація практичного навчання на базі аграрних підприємств;
- залучення компетентних працівників сільськогосподарських підприємств до профорієнтаційної роботи з метою виконання ними функцій постійних консультантів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Пономаренко О. Г. Профорієнтаційна робота фахівців аграрного профілю у системі «школа-коледж-університет» / О. Г. Пономаренко, А. Д. Олійник // Науковий часопис КНПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17 «Теорія і практика навчання та виховання». – 2010. – Вип. 12. – С. 187 – 196.
2. Пономаренко О. Г. Профорієнтація молоді на сільськогосподарські професії у середніх закладах Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, Психологія. Філософія». – 2010. – Вип. 155. – Ч. 2. – С. 278 – 285.
3. Пономаренко О. Г. Особливості профорієнтаційної роботи у навчальних закладах Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Науково-практичне видання «Вища школа». – 2011. – № 3. – С. 69 – 77.
4. Пономаренко О. Г. Провідні педагогічні принципи та умови профорієнтаційної роботи з сільською молоддю у середніх навчальних закладах Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні науки. – 2011. – № 58. – С. 71 – 75.
5. Пономаренко О. Г. Профорієнтаційна робота у контексті базової професійної підготовки молоді у середніх навчальних закладах Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Педагогічний альманах: зб. наук. пр. / редкол.: В. В. Кузьменко (голов.ред.) та ін. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – Вип. 14 – С. 24 – 29.
6. Пономаренко О. Г. Модель профорієнтаційної роботи щодо професійного визначення особистості на сільськогосподарські професії у середніх навчальних закладах Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Збірник наукових праць Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Теоретичні питання культури, освіти та виховання». – 2012. – Вип 46. – С. 72 – 74.
7. Пономаренко О. Г. Історичні аспекти становлення й організації профорієнтаційної роботи в Україні та Великій Британії / О. Г. Пономаренко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Київ – Вінниця, 2013. – С. 104 – 109.
8. Пономаренко О. Г. Інноваційні підходи у проведенні профорієнтаційної роботи у середніх навчальних закладах України / О. Г. Пономаренко // Науковий

вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, Психологія. Філософія». – 2014. – Вип. 199. – Ч. 1. – С. 291 – 297.

9. Ponomarenko O. G. Vocational guidance in the context of basic training youth to agricultural activity in the “school-university”. / O. G. Ponomarenko // Edukacja-Technika-Informatyka. Rocznik naukowy. – Czesc, 2013. – Nr 4. – P. 316 – 320.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Пономаренко О. Г. Як класифікують професії з метою профорієнтації / О. Г. Пономаренко // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2012. – № 5. – С. 38 – 43.

11. Пономаренко О. Г. Зміст профорієнтаційної роботи з сільською молоддю в освітніх установах середньої ланки Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2012. – № 7–8. – С. 31 – 36.

12. Пономаренко О. Г. Зміст профорієнтаційної роботи та засади її здійснення в Україні / О. Г. Пономаренко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди» – Додаток 1 до Вип. 29, том V, 2013 р. – Тематичний випуск «Міжнародні Чепланівські психолого-педагогічні читання». – К.: Гнозис, 2014. – С. 256 – 261.

13. Пономаренко О. Г. Система професійної підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю у Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Освіта і наука. Освітні технології – 2010: VI Міжнародна науково-практична конференція, 27 вер. – 5 жовт. 2010.: матеріали конф. – Прага, 2010. – Том 5. – С. 64 – 70.

14. Пономаренко О. Г. Основні методи реалізації профорієнтаційної роботи у середніх закладах Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Найсучасніші досягнення європейської науки: VII Міжнародна науково-практична конференція, 17 – 25 черв. 2011.: матеріали конф. – Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2011. – Том 15. – С. 89 – 93.

15. Пономаренко О. Г. Провідні педагогічні принципи та умови профорієнтаційної роботи з сільською молоддю у середніх навчальних закладах Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Наука і сучасні технології: VIII Міжнародна науково-практична конференція, 27 груд. 2011 – 5 січ. 2012.: матеріали конф. – Прага, 2011 – 2012. – Том 20. – С. 48 – 53.

16. Пономаренко О. Г. Етапи професійного становлення особистості у системі загальної середньої освіти Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Наука і інновації: VIII Міжнародна науково-практична конференція, 7 – 15 берез. 2012.: матеріали конф. – Перемишль: 2012. – Том 9. – С. 29 – 33.

17. Пономаренко О. Г. Формування професійної спрямованості майбутніх фахівців аграрного профілю в процесі навчання / О. Г. Пономаренко // Науковий простір Європи: IX Міжнародна науково-практична конференція, 7 – 15 квіт. 2013.: матеріали конф. – Перемишль, 2013. – Том 19. – С. 15 – 19.

18. Пономаренко О. Г. Професійна орієнтація учнів у системі середньої освіти України / О. Г. Пономаренко // Становлення сучасної науки – 2013: IX Міжнародна науково-практична конференція, 27 вер. – 5 жовт. 2013.: матеріали конф. – Прага, 2013. – Том 7. – С. 77 – 82.

19. Пономаренко О. Г. Особистісно-орієнтований підхід як запорука становлення особистості у системі загальної середньої освіти України /

О. Г. Пономаренко // Східне партнерство – 2013: IX Міжнародна науково-практична конференція, 7 – 15 берез. 2013.: матеріали конф. – Перемишль, 2013. – Том 13. – С. 96 – 99.

20. Пономаренко О. Г. Основні цілі і завдання профорієнтаційної роботи у середніх навчальних закладах України / О. Г. Пономаренко // Науковий діалог «Схід-Захід»: Всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю, 10 лип. 2013 р.: матеріали конф. – Д., 2013. – Ч. 3. – С. 132– 136.

21. Ponomarenko O. G Vocational guidance and training in Ukraine. / O. G. Ponomarenko // Trends in Education 2013 / General and scientific aspects of education in the information society. – Scientific annual. – Olomouc, 2013. – P. 582 – 586.

22. Ponomarenko O. G Vocational guidance at school – a part of professional and practical training in Ukraine. / O. G. Ponomarenko // Trends in Education 2014 / General and scientific aspects of education in the information society. – Scientific annual. – Olomouc, 2014. – P. 377 – 380.

23. Пономаренко О. Г. Психологічна та практична підготовка учнів до трудової діяльності в процесі профорієнтаційної роботи в школі / О. Г. Пономаренко // Теорія і методика професійної освіти: «Наукові читання імені професора Віктора Сидоренка»: V Міжнародна конференція, 26 – 27 лют. 2014.: тези доп. – Київ, 2014. – С. 164 – 166.

24. Пономаренко О. Г. Загальноєвропейські профорієнтаційні тенденції у системі середньої освіти Великої Британії / О. Г. Пономаренко // Ключові питання сучасної науки – 2014: X Міжнародна науково-практична конференція, 17 – 25 квітня 2014.: матеріали конф. – Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2014. – Том 17. – С. 16 – 20.

25. Пономаренко О. Г. Особливості профорієнтаційної діяльності у середній школі / О. Г. Пономаренко // Найсучасніші досягнення – 2014: X Міжнародна науково-практична конференція, 17 – 25 березня 2014.: матеріали конф. – Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2014. – Том 16. – С. 70 – 73.

26. Пономаренко О. Г. Соціально-професійне становлення молоді засобами профорієнтаційної роботи в школі / О. Г. Пономаренко // Наука і інновації – 2014: X Міжнародна науково-практична конференція, 7 – 15 квітня 2014.: матеріали конф. – Перемишль: 2014. – Том 17. – С. 97 – 101.

27. Пономаренко О. Г. Формування професійних навичок учнів середніх навчальних закладів освіти в процесі вивчення спеціальних дисциплін / О. Г. Пономаренко, М. Титаренко // Сучасний науковий потенціал: XI Міжнародна науково-практична конференція, 28 лют. – 7 берез., 2014.: матеріали конф. – Шефільд, 2015. – Том 17. – С. 42 – 45.

28. Пономаренко О. Г. Період професійного становлення та розвитку особистості як суб'єкта професійної діяльності / О. Г. Пономаренко // Наука без кордонів: XI Міжнародна науково-практична конференція, 30 берез. – 7 квіт., 2015.: матеріали конф. – Шефільд, 2015. – Том 10. – С. 91 – 94.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

29. Пономаренко О. Г. Організація та здійснення профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах освіти: методичні рекомендації для викладачів середніх та вищих навчальних закладів, аспірантів. / О. Г. Пономаренко – К.: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2014. – 57 с.

АНОТАЦІЯ

Пономаренко О. Г. «Профорієнтаційна робота у системі підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у середніх навчальних закладах Великої Британії». – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2015.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню питань організації і проведення профорієнтаційної роботи в системі підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у середніх навчальних закладах Великої Британії.

У результаті проведеного дослідження визначено особливості структури, змісту, методів і форм профорієнтаційної роботи в системі підготовки молоді до професійної сільськогосподарської діяльності у середніх навчальних закладах Великої Британії; встановлено принципи її організації й проведення. Установлено поетапність організації й проведення профорієнтаційної роботи щодо орієнтації на сільськогосподарські професії у середніх навчальних закладах Великої Британії, що передбачає такі етапи: ознайомлювально-початковий (молодші класи); ознайомлювально-практичний (середні класи); практично-завершальний (старші класи).

На основі порівняльного аналізу профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії й України виявлено її спільні (елементи профільної підготовки, інформаційне забезпечення профорієнтації) й відмінні (наявність профрадників у Великій Британії та їхня відсутність в Україні, діагностування індивідуальних нахилів і здібностей учнів за спеціальними методиками у Великій Британії, вивчення британськими школярами вибіркового дисциплін практичного спрямування і щотижнева робота на підприємствах) риси.

Обґрунтовано доцільність використання досвіду британських середніх навчальних закладів у процесі профорієнтаційної роботи щодо орієнтації молоді на професійну сільськогосподарську діяльність у школах України й розроблено пропозиції щодо організації профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх середніх школах України з урахуванням британського досвіду.

Ключові слова: профорієнтація, середній навчальний заклад, сільськогосподарська діяльність, професія, методи, форми, профрадник.

АННОТАЦИЯ

Пономаренко О. Г. «Профориентационная работа в системе подготовки молодежи к профессиональной сельскохозяйственной деятельности в средних учебных заведениях Великобритании». – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального обучения. – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2015.

Диссертация посвящена исследованию вопросов организации и проведения профориентационной работы в системе подготовки молодежи к профессиональной сельскохозяйственной деятельности в средних учебных заведениях Великобритании.

В результате проведенного исследования определены особенности структуры, содержания, методов и форм профориентационной работы в системе подготовки молодежи к профессиональной сельскохозяйственной деятельности в средних учебных заведениях Великобритании; установлены принципы ее организации и проведения. Установлена поэтапность организации и проведения профориентационной работы по ориентации на сельскохозяйственные профессии в средних учебных заведениях Великобритании, которая предусматривает следующие этапы: ознакомительно-начальный (младшие классы); ознакомительно-практический (средние классы); практически-завершающий (старшие классы).

На основе сравнительного анализа профориентационной работы в средних учебных заведениях Великобритании и Украины выявлены ее общие (элементы профильной подготовки, информационное обеспечение профориентации) и отличительные (наличие профконсультантов в Великобритании и их отсутствие в Украине, диагностирования индивидуальных склонностей и способностей учащихся по специальным методикам в Великобритании, изучение британскими школьниками выборочных дисциплин практического направления и еженедельная работа на предприятиях) черты. В Великобритании дети законодательно установленного школьного возраста должны получить полноценное дневное образование, соответствующее их возрасту, способностям, склонностям и их любым образовательным нуждам путем посещения школы или иным путем.

Обоснована целесообразность использования опыта британских средних учебных заведений в процессе профориентационной работы по ориентации молодежи на профессиональную сельскохозяйственную деятельность в школах Украины и разработаны предложения по организации профориентационной работы в общеобразовательных средних школах Украины с учетом британского опыта.

Цель образовательных бизнес связей в процессе профориентационной работы в Великобритании – обеспечить ученикам лучшую подготовку к трудовой деятельности. Главные аспекты этих связей включают опыт работы для учеников и распределение учителей на работу в промышленности. Эти мероприятия должны мотивировать молодых людей и совершенствовать их основные навыки, улучшить понимание бизнеса в учителях, что должно привести к более релевантному учебному плану и лучшей информированности учеников. Существует национальная сеть Партнерства Бизнес-Образования, или консорциумов, которые координируют

местные бизнес-образовательные мероприятия в сотрудничестве с региональной сетью Советов по Обучению и Навыкам, учрежденных Законом об Обучении и Навыках от 2000 г., с местными органами народного образования (LEA) и местными работодателями. Одна из целей предлагаемого реформирования системы образования с учетом профориентационной работы учеников 14 – 19 лет – усовершенствовать как образовательные, бизнес-связи, так и образование, непосредственно относящееся к трудовой деятельности.

Определено, что целенаправленно организуя учебно-воспитательный процесс в аспекте профориентации, можно влиять на профессиональную направленность как динамичное свойство личности. Профессиональная направленность, которая сочетает личные и профессионально значимые качества личности, становится одновременно мотивом и регулятором профессиональных действий, способствует удовлетворению ведущих потребностей и интересов личности, является результатом профориентационной работы.

Ключевые слова: профориентация, среднее учебное заведение, сельскохозяйственная деятельность, профессия, методы, формы, профконсультант.

ANNOTATION

Ponomarenko O.G. "Career guidance in the system of preparing youth for professional agricultural activities in UK secondary schools". - Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2015.

The thesis is devoted to research the questions of organization and conduct career guidance in the system of preparing youth for professional agricultural activities in secondary schools in Great Britain.

Dissertation research is dedicated to define peculiarities of the structure, content, methods and forms of career guidance in preparing youth for professional agricultural activities in secondary schools of Great Britain; established principles of its organization and conduct. Staged organization of career guidance and orientation on the agricultural profession in secondary schools in the UK, involves the following steps: study-initial (junior grade); study and practice (middle class); final-practical (senior classes) are established.

In the result of comparative analysis of career guidance in secondary schools of Great Britain and Ukraine, its general (elements of profile preparation, information technologies in career guidance) and different (presence of career advisers in the UK and their absence in Ukraine, diagnostic of individual aptitudes and abilities of students for special techniques in UK, study by British students election subjects of practical guidance and weekly work in enterprises) features were detected.

The expediency of using the experience of British secondary schools in the process of career guidance to orient youth to professional agricultural activity in Ukrainian schools was grounded. The proposition for the organization of career guidance in secondary schools of Ukraine with the British experience was worked out.

Keywords: career guidance, secondary school, agricultural activity, profession, methods, forms, adviser.